

У К Р А Ї Н А - П О Л Ь Щ А

Białorusii Ukrainy, 1918-1919. – Warszawa, 1969. – S. 33;12. Dmowski R. Myślinowoczesnegopolaka. – Warszawa, 2007. – S. 47;13. Engelgard J. Koncepcjeinkorporacyjne Romana Dmowskiegoiruchunarodowo-demokratycznegowlatach 1918-1921. - Warszawa, 2012 – S. 51-66; 14. Kieniewicz S. Stosunkipolsko-ukrainskiwlatach 1820–1870. – Warszawa, 1965. – S. 137;15. Kronikapowstań polskich 1794-1944. - Warszawa, 1991. , S. 103;16. Kochowski W. Psalmodiapolska. - Lublin, 2003. – S. 54;17. Wapiński R. Roman Dmowski. – Lublin, 1989. – S. 92;18. Szpyrkówna M. Trzyproroctwa: O losach Polski, Zachodu i narodużydowskiego. – Warszawa, 1939. – S. 32;

Віталій Тучинський

«За нашу і вашу свободу»: події польського національного повстання 1830-1831 рр. на Правобережній Україні у спільному дослідженні українських та польських істориків

Польське національне повстання 1830-1831 років, що увійшло в історію як Листопадове, займає особливе місце в історії польського та українського народів. Готуючись до відзначення 200-літнього ювілею повстання варто зауважити про те, що багато проблем пов'язаних із підготовкою, перебігом бойових дій та наслідків знакової історичної події на території Правобережної України і досі залишаються поза увагою як польських так і українських дослідників.

Нашу увагу привернуло наукове видання, що вийшло друком на початку 2017 року[1]. Монографія продовжує традиціїсучасної українсько-польської історіографії щодо спільного поглибленого вивчення складних та дискусійних сторінок історії обох народів. У колективній праці українських та польських вчених зроблено черговий вагомий крок у висвітлення подій антиросійського польського національного повстання на території Правобережної України 1830 -1831 рр.

Варто відзначити про те, що автори монографії репрезентують українські наукові установи та вищі навчальні заклади Києва, Львова, Вінниці, Умані та інших міст нашої держави, а також польські наукові інституції Варшави, Ченстохови, Кельц та Ольштина.Рецензоване видання є логічним продовженням спільних історичних досліджень, започаткованих колективною монографією «Польське національне повстання 1863-1864 рр. на Правобережній Україні: від міфів до фактів», що побачила світ у 2014 році[2].

Нашу увагу привернуло широке використання вітчизняними та польськими авторами монографічної праці документальних та інших груп історичних джерел.Особливо варто відзначити використаннямемуарних джерел, зокрема спогадів М.Чайковського[1, с. 53-71] та Р.Дмовського[1, с. 88-98], що були активними учасниками повстання. Зауважимо про те, що спогади Михайла Чайковського дозволяють простежити бойовий шлях загону під його командуванням з Волині і Поділля до Галичини, більше дізнатися про національний склад його учасників, ознайомитися із його оцінками військових та політичних лідерів Листопадового повстання, зрозуміти мотиви вчинків шляхтичів Правобережної України, котрі ризикуючи своїм життям та майном долучалися до активних форм та методів боротьби.

Рецензована праця має чітку структура і побудована за проблемно-хронологічним принципом. Вона складається із передмови, вступу та трьох розділів.У вступній статті досліджуються історичні передумови та причини повстання на території Правобережної України. Її автор у підсумку зазначає, що польське повстання на території українських етнічних земель відбувалося у вкрай несприятливих для поляків обставинах, які були наслідком задоволеного антагонізму між польськими політичними і господарськими елітами та українським селянством, з огляду на неприхильність останніх до справи відновлення Речі Посполитої[1, с.25-26].

У першому розділі – «Ідеологія, історіографія та джерела історії Листопадового повстання» подано вичерпну характеристику джерельної бази, а також української польської та російської історіографії історії Листопадового повстання. Особливо змістовним у розділі є дослідження польського історика Н.Моравця, що характеризує головні надбання синодальної історіографії та проводить цікаві паралелі щодо оцінки нею причин

І С Т О Р И Ч Н Е С У С І Д С Т В О

та наслідків Листопадового повстання 1830-1831 та Січневого повстання 1863-1864 років[1, с. 72-87].

Другий розділ – «Події польського повстання 1830-1831 рр. на Правобережній Україні» є не лише найбільшим за обсягом, але і найцікавішим за викладеним фактичним матеріалом. Головне місце у ньому займає ґрунтовна характеристика події пов'язаних із легендарним походом на Волинь та Поділля загону під командуванням Юзефа Дверницького. Привертає увагу широке використання польськими авторами, зокрема Н.Каспарекомщоденника Ю.Дверницького[1, с.137-139], в якому детально описано бойові дії загону проти російських військ. Цікавою у цьому контексті видається наукова розвідка М.Трембовського про партизанський рейд загону Кароля Ружицького, що став за словами автора «кращим партизаном Листопадового повстання»[1, с. 144]. Слід також підкреслити, що на відміну від інших командирів, К.Ружицький зміг залучити до свого загону українських селян, в очах яких він виріс до рівня козацьких ватажків, оспіваних в українських народних піснях. У публікації І.Романюка подано цікаві узагальнюючі дані про участь польського населення Східного Поділля у повстанні 1830-1831 років[1, с.184-190].

Логічним продовженням монографії є третій розділ – «Правобережна Україна після Листопадового повстання» в якому охарактеризовано не лише долю багатьох його учасників, але політику російської влади спрямовану на зменшення ролі місцевої шляхти в економічному та політичному житті регіону Правобережної України. Масове позбавлення дворянства та конфіскація майна стали на думку авторів рецензованої праці початком «великого полювання на шляхту»[1, с. 213-214]. Однак, варто також відзначити і неочікувані для влади наслідки русифікації населення Правобережної України. Одним із них стала поява такого явища, як формування української ідентичності, чому сприяло відкриття у Києві університету Святого Володимира та створення Тимчасової комісії для дослідження давніх актів.

Представлені у збірнику документи, зокрема, особовий склад повстанців Липовецького повіту[1, с. 161-168] та реєстр польських родів Уманщини[1, 244-251], записаних в одnodворці, дозволяють його читачам краще зрозуміти соціально-політичне та економічне становище польського населення Правобережної України періоду Листопадового повстання.

Неупереджений та зважений погляд відомих українських та польських істориків, що викладений у монографії, допоможе фахівцям та всім бажаючим об'єктивно оцінити події Листопадового 1830 -1831 рр. повстання на території Правобережної України. Однак, зауважимо про те, що одним виданням важко охопити весь спектр визначеної проблеми, а тому багато аспектів українсько-польських взаємин періоду повстання вимагають подальшого поглибленого вивчення. Актуальним завданням залишається ширше використання дослідниками вказаної проблеми актових та інших документальних джерел та джерел особового походження.

Джерела та література:

1. Польське національне повстання 1830-1831 рр. на правобережній Україні: від міфів до фактів. Колективна монографія/За ред. І.Кривошеї, Н.Моравця. – К., 2017. 263 с.
2. Польське національне повстання 1863-1864 рр. на Правобережній Україні: від міфів до фактів. – К., 2014. 312 с.

Ірина Козинець

Внесок польської шляхти Волині в економічний розвиток регіону кінця XIX — початку XX ст.

Події, що розгортаються сьогодні в Україні сколихнули сучасну Європу. Зробивши свій цивілізаційний вибір у сторону європейської інтеграції, Україна стала об'єктом цинічної агресії з боку Російської Федерації. Пошук нових союзників у боротьбі із агресором і збереження старих, дружніх відносин із країнами-партнерами став головним завданням українського політикуму та прогресивної української інтелігенції. У цьому відношенні питання українсько-польських відносин набули неабиякої ваги.